

Anmeldelse af God skrivutveckling. Kartläggning och undervisning

AF KIRSTEN FRIIS, MA OG LÆRER, PÆDAGOGISK KONSULENT, NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING

Ingvar Lundberg (2009): *God skrivutveckling. Kartläggning och undervisning. Natur og Kultur, Stockholm. 111 sider*

Læsning og skrivning er to skriftsproglige færdigheder, som gensidigt påvirker hinanden, og på opfordring fra mange lærere følges Lundbergs og Herrlins bog *Det gode læseforløb*¹ nu op af Lundbergs bog *God skrivutveckling. Kartläggning och undervisning*. Her gives et bud på, hvordan læreren kan følge og støtte hver enkelt indskolingselevs skriveudvikling. Målet er, at eleven efter tre års skolegang har en nogenlunde funktionel skrivefærdighed inden for såvel sagprosa som fiktion. De to bøger supplerer således fint hinanden. Bogen er endnu ikke oversat til dansk, men idéerne og de mange eksempler lader sig snildt overføre til dansk sprog og -undervisning, indtil den danske oversættelse og bearbejdelse udkommer på Alinea senere i efteråret 2009.

Bogen er med sine mange eksempler, figurer og ordforklaringsliste målrettet studerende; men den er også et konkret værktøj for lærerteamet i indskoling, hvor skrivning og læsning indgår i alle fag.

Et funktionelt skriftsprog må betragtes som en grundlæggende menneskerettighed

Således skriver Lundberg i første kapitel af sin bog, hvor han forsøger at indkredse "Varför är det så viktigt att lära sig skriva?"(s.9). Han signalerer tydeligt, at eleven aktivt må tilegne sig skrivefærdigheder – det er ikke noget, der bare kommer. Det kræver øvelse at mestre skrivning som håndværk, og Lundberg sammenligner dette med at lære at spille et instrument eller lære en ny sportsgren. Sådanne sammenligninger kan måske opmuntre og støtte eleven til at skrive på livet løs... for der "krävs minst 5.000 timmar av ihärdig övning för att man ska uppnå skicklighet inom ett färdighetsområde"(s.93). De to skriftsproglige færdigheder skrivning og læsning udvikler dynamisk hinanden. De er nært knyttet til det talte sprog; men "skrift är nogånting mycket mer än bara nedtecknat tal. Det är ett helt annat kommunikationssystem"(s.8). Gennem skriveprocessen bliver eleven bevidst

om sine tanker og sin (faglige) viden, når eleven forholder sig til sin teksts budskab, modtager og hensigt. På denne måde får eleven "en medveten och reflekterande hållning till sig själv i världen"(s.8).

Skriveprocessen stiller således store sproglige og kognitive krav til den skrivende. Det sætter Lundberg fokus på i andet kapitel under overskriften "Varför är det så svårt att lära sig skriva?"(s.10). Her gives en kort indføring i bl.a. forskellen på og samspillet mellem talt og skrevet sprog og i grundprincipperne for alfabetisk skrift for at forstå, hvordan skriftsproget repræsenterer talesproget og er konstrueret ortografisk, og for bedre at forstå, hvilke sproglige vanskeligheder eleven kan møde på sin vej til at mestre skrivning.

Kapitel tre fokuserer på skrivning som en meget krævende kognitiv proces, der kan være vanskelig for nogle elever. Måske har eleven svært ved at oversætte sine tanker og ideer til sprog? Måske fylder de mange processer for meget i hovedet/arbejdshukommelsen? Måske kommer tanker og ideerne ikke bare? Lundberg tager udgangspunkt i Flowers og Hayes' model² for skriveprocessen, og den viser meget illustrativt de enkelte komponenter i skrivning, men også deres kompleksitet og indbyrdes dynamik. Ud fra denne model finder han forskellige barrierer, som eleven kan møde i sin skrivning, og som læreren må have fokus på i sin undervisning. Læreren må have øje for, at ingen elever finder skriveprocessen så svær, at de bruger al deres energi på at undvige at skrive, da skrevne tekster er frygtelig synlige og afslørende. Lundberg pointerer, at det er vigtigt at have øje for denne problematik, da disse

elever må have hjælp fra skolestart, så de ikke udvikler en skrivefobi. *"En sådan självdestruktiv hållning måste man försöka bryta så tidigt som möjligt. Det är tyvärr lätt att man tappar bort dessa elever i en stor klass, där man har fria arbetsformer"* (s.69).

Skrivningens fem dimensioner

Lundberg skriver ud fra et udviklingsperspektiv, hvor elevens skrivning ansues fra fem dimensioner: stavning, sætningsopbygning og tekststruktur, funktionel skrivning, kreativ skrivning og interesse/motivation. Disse fem dimensioner forklares grundigt og enkeltvist, selv om de i praksis forløber mere eller mindre parallelt eller indvævet i hinanden.

De fem dimensioner udfoldes i 2 skemaer til kortlægning af elevens skriveudvikling. Skemaerne henvender sig henholdsvis til eleven og læreren, som sammen drøfter elevens skriveudvikling og udfylder skemaerne sammen med en ny farvepen ved hver samtale. Disse farvemarkeringer gør det muligt at følge udviklingstempoet fra samtale til samtale. Dialogen mellem elev og lærer er en stor styrke ved kortlægningen, da eleven aktivt bliver bevidst om sin egen udvikling. Den kan desuden udvides til, at eleven samtidig kan være med til at sætte de næste mål for sin skriveudvikling og pege på, hvilken hjælp eleven ønsker fra læreren.

I skemaerne er de fem dimensioner udfoldet, så den forventede udviklingsrækkefølge fremgår i nummereret rækkefølge. Eleven kan passere nogle trin i en anden rækkefølge eller så hurtigt, at læreren overraskes i sin praksis. Læreren skal være opmærksom på, at dimensionen funktionel skrivning adskiller sig fra de øvrige, da tallene her er misvisende for udviklingsrækkefølgen på nær de første punkter. De første fire-fem punkter angiver den forventede udvikling, mens de øvrige punkter afhænger af, hvilke skriveopgaver eleven har fået stillet og dermed haft mulighed for at lære at mestre. Lundberg gør opmærksom på dette i bogen, men i en intens hverdag kan det let glemmes. Måske vil det være en ide, at ændre disse tal til punkttegn?

Skemaerne er ellers dejligt overskuelige og til kopiering.

Vurderinger er subjektive

Selv om skemaerne er gode stilladser, når elevens skriveudvikling skal vurderes, kan det være rigtigt svært at lave de enkelte vurderinger, som i høj grad er subjektive skøn. Det anbefales derfor, at lærerteamet diskuterer og indplacerer egne elevtekster i skemaerne, så lærerteamet sammen udvikler nogle kriterier. Samtidig kan elevernes kommende skrivemål fint diskuteres. Der er inspiration og hjælp at hente i de kommenterede og illustrerede elev-eksempler, hvor elevtekster indplaceres i dimensionerne.

En enkelt elevtekst er ikke et udtryk for elevens samlede skrivefærdighed. Den må vurderes ud fra flere elevarbejder, og Lundberg anbefaler at indsamle hver elevs skriftlige produktion i en periode, så der er et nuanceret og varieret grundlag, når skemaerne skal udfyldes.

Skrivepædagogik

Skrivning sker i hånden eller på computer, og eleverne må lære at beherske begge former, da de hver især har sine funktioner og fordele. Computeren er ikke altid ved hånden, når der er brug for skriftlige budskaber; men til gengæld er det uendelig meget lettere at revidere og redigere en datatekst. Håndskrivning er en senso-motorisk aktivitet, som stimulerer bogstavindlæring, når bogstaverne på denne måde printes i hukommelsen, mens computeren kompenserer for den ikke-automatiserede håndskrift. Trods disse overvejelser pointerer Lundberg, at han i denne bog afstår fra at tage stilling til, om den første læse- og skriveundervisning skal ske ved computeren.

Et veludbygget og lettilgængeligt ordforråd er alfa og omega i skrivning, så derfor anbefaler Lundberg at læreren giver *"direkt och systematisk undervisning i ordkunskap och ägna minst en halvtimme varje dag åt detta"* (s.43). Læreren må undervise i, hvordan ord kan håndteres, sættes sammen, bøjes osv. Der gives mange forslag hertil i afsnittet *"Att lära sig skrivandets hantverk"* (s.98 ff). Denne undervisning kan for det meste ske i forbindelse

med diskussioner om fælles tekster eller elevernes egne tekster.

Lundberg kommer med forslag til god skrivepædagogik i alle skolens fag. *"Praktiskt taget varje verksamhet i skolan kan ibland få ackompanjeras av skrivövningar"* (s.93). Det er en vigtig pointe, at skrivning og læsning er hele skolens ansvar, og ikke kun dansk-lærernes. Skrivning er af princip kommunikation og dermed tilgængelig for andre. Teksterne skal være forståelige; de skal revideres, redigeres og formidles til de rette modtagere. Skriveundervisning må derfor tilrettelægges som procesorienteret skrivning, og i bogen gives flere nye forslag til strategier, der kan støtte eleven i sin skriveproces, og når eleven giver feedback på andres skrivelser.

Fokus på indhold og forståelighed

Der er meget fokus på sprogets fonematiske princip igennem hele bogen, så derfor er Lundbergs sidste ord i bogen overraskende: *"Se stavning och grammatik i sitt rätta perspektiv, dvs att det övergripande är: Har eleven något att förmedla? Är det begripligt?"* (s.107). Indhold og forståelighed er således i fokus frem for stavning og grammatik. To skriftsproglige elementer, som selvfølgelig skal udvikles, men i forbindelse med at eleven udvikler sin skriveglæde og udforsker skrivningens kommunikative muligheder.

Noter

¹ Lundberg, I.; Herrlin, K. (2005) *Det gode læseforløb*. Alinea

² Flower, L.; Hayes, J.R. (1981) *A cognitive process theory of writing*. I: College Composition and Communication, 32 p. 365-387